

وحید بہبہانی با نیروی علمی و نفوذ معنوی خود،
در برابر اخباریان ایستاد و پایه‌های اخباری‌گری
را درهم شکست و در مدتی کوتاه توانست بیش
از سی مجتہد مبرز تربیت کند

وحید بہبہانی

پاسداران بزرگ اسلام

آن نگهبانان عظیم الشان برده نشده، در این مقدمه کوتاه،
فہرست وار فقہ و فقاہت را از نظر تاریخی، تنها با ذکر نام آن
بزرگان، سیر می‌کنیم:

سیر فقہ و فقاہت

- ۱- شیخ صدوق، علی بن بابویہ قمی، متوفای سال ۳۲۹.
- ۲- ابن جنید اسکافی، متوفای سال ۳۸۱ هجری قمری.
- ۳- شیخ یحییٰ بن محمد بن محمد بن نعمان بغدادی در سال
۲۱۳ وفات کرده است.
- ۴- سید مرتضی، علم الہدی، علی بن الحسین موسوی،
در سال ۴۳۶ درگذشته است.
- ۵- شیخ الطائفہ، شیخ طوسی، ابو جعفر محمد بن حسن،
متوفای سال ۴۶۰ در نجف اشرف.
- ۶- شیخ ابوالصلاح حلیمی، متوفای سال ۴۴۷.
- ۷- سلاز دیلمی، حمزہ بن عبدالعزیز دیلمی، متوفای سال
۴۶۳ در تبریز.
- ۸- ابن زہرہ، سید ابوالکرام حلیمی، متوفای سال ۵۸۵.
- ۹- ابن ادریس حلیمی، در سال ۵۹۸ درگذشته است.
- ۱۰- محقق حلیمی، شیخ ابوالقاسم، جعفر بن حسن بن یحیی
در سال ۶۷۶ وفات کرده است.
- ۱۱- علامہ حلیمی، حسن بن یوسف بن علی بن مطہر در سال

آنچه تا کنون مکتب تشیع را از گزند فتنہها و بیستامدہای
خطرناک دورانہای گوناگون حفظ کرده و آنچه تا امروز این کشتی
نجات را از تلاطم دریاہای فساد و ستم مصون نگہداشتہ، وجود
فقہای دانشمند این مکتب است. فقہا بودند کہ در طول تاریخ بر
فراز و نشیب تشیع، آن را دست نخورده و سالم نگہداشتند و از
سبل بدعتہا، انحرافہا، خودخواہیہا، کژیہا، ستمہا و ستمگرہا
و خلاصہ آنچه بہ نحوی می‌خواست در آن رخنے کند یا آنرا آلودہ
سازد یا آثار آن را از بین ببرد، نگہبانی کردند.

آری! تاریخ ما و مکتب ما و بقای ارزشہای معنوی ما بہ این
فقہیان بستگی داشته و دارد. اینان بودند کہ با سلاح دانش و
دین، با کمال قدرت در برابر آن ہمہ خطوط فکری و اندیشہہای
باطل بدخواہان ایستادند و مقاومت کردند و بسا عمر خویش را در
این راه فدا کردند و تا آنجا کہ در توانشان بود، نگذاشتند
انحرافہا از سونئی و بی‌عدالتیہا و زورگوئیہا از سونئی دیگر، مکتب
را از راه پیامبر اکرم (ص) و امامان معصوم بہ در برد پاخذہ ای
در آن وارد سازد. تاریخ، آن رویدادہا را و آن مقاومتہا را نگاشته
و ستودہ است، کہ خود بحثی مفصل و درخور گوش دادن دارد.

ما در این سری مقالات کہ بہ نام پاسداران بزرگ اسلام مزین
شدہ، بنا بر این داریم کہ نظری گذرا بر برخی از آن شخصیتہای
والا و بزرگ بنمائیم و آنان را از دیدگاہ زندگی سادہ و معمولتی خویش
بشناسانیم، زیرا غور در مقام علمی آنان نہ در توان ما است ونہ
این چند صفحہ، گنجایش آن را دارد. و از آنجا کہ نام بسیاری از

۷۲۶ وفات کرده است .

۱۲ - فخرالمحققین ، محمد بن حسن حلی ، پسر علامه حلی ، متوفای سال ۷۷۱ .

۱۳ - شهید اول ، محمد بن مکی عاملی در سال ۷۸۶ در داخل قلعه دمشق به شهادت رسیده است .

۱۴ - فاضل مقداد حلی ، در سال ۸۲۶ وفات کرده است .

۱۵ - ابن فهد حلی ، جمال السالکین ، ابوالعباس احمد بن فهد ، در سال ۸۴۱ وفات یافته است .

۱۶ - محقق کرکی (محقق ثانی) شیخ علی بن عبدالعالی عاملی ، در سال ۹۲۵ در اثر مسموم شدن به شهادت رسیده است .

۱۷ - شهید ثانی ، زین الدین علی بن احمد عاملی ، در سال ۹۴۶ شهید شده است .

۱۸ - مقدس اردبیلی ، احمد بن محمد در سال ۹۹۳ در نجف اشرف درگذشته است .

۱۹ - شیخ بهائی ، بهاء الدین محمد بن حسین بن عبدالصمد عاملی در سال ۱۰۳۱ وفات یافته است .

۲۰ - محقق سبزواری ، ملا محمد باقر ، متوفای سال ۱۰۹۰ .

۲۱ - محقق خوانساری ، آقا حسین خوانساری در سال ۱۰۹۸ در گذشته است .

۲۲ - جمال المحققین ، آقا جمال خوانساری فرزند محقق خوانساری .

۲۳ - فاضل هندی ، شیخ بهاء الدین محمد بن حسن اصفهانی در سال ۱۱۳۷ در گبرودار افغان درگذشت .

۲۴ - وحید بهبهانی ، محمد باقر بن محمد اکمل اصفهانی (۱)

وحید بهبهانی کیست

وحید بهبهانی : بزرگمردی که در فقه اهل بیت تبحر داشت .

وحید بهبهانی : شخصیت والامقامی که در تخصص فقه پیش نظریاتی ارزنده دارد .

وحید بهبهانی : مجتهد بزرگ ، مرجع مسلمانان جهان در سده ۱۲ هجری .

وحید بهبهانی : نابغه تشیع و افتخار اسلام و الگوی تقوی و استاد مجتهدان .

وحید بهبهانی : "استادکل" ، "استاداکبر" ، "محقق بهبهانی" و "آقای همه" که او را به هر چهار لقب خوانده اند .

گرچه او را به بهبهان منسوب کرده اند ولی باز هم اصفهان افتخار این را دارد که زادگاه چنین استاد بلند مرتبه ای است .

پنج سال از وفات علامه مجلسی می گذشت که دگر بار ستاره ای درخشان در اصفهان پدید آمد و دیری نپایید که همچون آفتابی عالمتاب ، جهان را از نور پر فروغش ، روشن و منور ساخت .

پیشوا و مرجع تقلید شیعیان و سرآمد مجتهدین و فقهائیان قرن دوازدهم ، آقا محمد باقر اصفهانی (وحید بهبهانی) در سال ۱۱۱۷ هجری در اصفهان دیده به دنیا گشود ، ادبیات و مقدمات فقه و اصول را نزد پدرش محمد اکمل اصفهانی که از دانشمندان سترگ اصفهان بود ، آموخت ، و همچنین نزد سایر علمای آن دیار به تحصیل علوم دین پرداخت .

او با اینکه خود ، افتخار خاندانش بود ، در خانواده ای مشهور به علم و دانش پرورش یافت . از طرفی پدرش یکی از مفاخر علمی تشیع به شمار می آید و از طرفی دیگر ، نوه دختری ملا صالح مازندرانی از همسر او " آمنه بیگم " دختر " مجلسی اول " (ملا محمد تقی مجلسی) می باشد . (۲)

هجرت

هنوز ۱۸ سال از عمر بربرکتش نمی گذشت که " محمود افغان " (۳) به شهر اصفهان یورش برده ، آن دارالعلم را محاصره کرد ، و سرانجام در سال ۱۱۳۵ ، محقق بهبهانی با تمام افسراد خانواده اش بمسوی بهبهان مهاجرت کرد . و از آنجا که " افغان " فتنه و آشوب زیادی برپا کرده بود ، برخی دیگر از علما و فقها نیز آن دیار را ترک کردند ، از جمله استاد وحید بهبهانی ، سید صدر الدین رضوی قمی که به عتبات مهاجرت کرد . از این رو ، حوزه علمی بزرگ اصفهان از مرکزیت افتاد .

وحید بهبهانی از این نظر بهبهان را انتخاب کرد ، که آن شهر در محلامن و امانی بود و از نظر دفاعی برج و باروی مورد اطمینانی داشت . از سوی دیگر ، همانگونه که سید عبدالله جزایری نوه دختری سید نعمت الله جزائری می گوید : در همان اوقات ، آقا محمد رضا پسر آقا محمد هادی فرزند ارشد ملا صالح مازندرانی که فاضلی محقق و متکلمی بلند مقام بوده ، یعنی پسر عموی مادر وحید بهبهانی در بهبهان اقامت داشته و در مدرسه خیرآباد آن شهر تدریس می کرده است .

وحید بهبهانی بیش از ۳۰ سال در بهبهان اقامت و به تحقیق و تدریس اشتغال داشت ، به این مناسبت ، او را " وحید بهبهانی " می نامند .

این بزرگوار ، پس از گذشت سی سال از اقامت در بهبهان ، به سوی حرم حسینی شتافت و راهی کربلا شد . و از آن تاریخ کربلا مرکز علم و دانش و مقر حوزه علمیه گردید و علما و پژوهشگران و طالبان فضیلت به آنجا شتافتند و از محضر مقدس محقق بهبهانی استفاده های شایان بردند .

آثار علمی و عملی

از آنجا که استعمار فکری هر زمان در شکل و شمایل خاصی در

وحید بهبهانی ، دارای تالیفات ارزشمند بسیار در فقه ، اصول ، کلام ، حدیث و رجال است که برخی بیش از ۷۳ کتاب برای آن بزرگوار قائل شده‌اند . از جمله کتابهای معروف ایشان : اجتهاد الاخبار ، شرح مفاتیح فیض ، فوائد حائره ، تعلیقات رجالی ، حاشیه بر شرح ارشاد اردبیلی ، رساله در اصل برائت ، رساله در حجیت استصحاب ، حاشیه بر کتاب معالم و رساله در طهارت و صلاحه که این دو ، از آخرین تالیفات او است .

از تقوای فوق العاده آن بزرگوار ، همین بس که بهنگام سالخوردگی و پیری ، وقتی دید قوای فکری ضعیف شده است ، از تدریس منصرف شد . برخی چنین نوشته‌اند که خود اعلام کرد : چون بسیار پیر شده‌ام و قوای فکرم فرسوده شده است ، از تقلید من دست بردارید و خلاصه مرجعیت را به علامه بحرالعلوم سپرد ولی در هر صورت برای تبیین و تیزک به همان تدریس شرح لمعه (که در دوره سطح می‌خوانند) اکتفا کرد ، و علمای بزرگ نیز برای اینکه از محضر او فیض ببرند ، در مجلس درس شرکت کرده و با نگاه به سیمای مبارکش بر معنویات خود می‌افزودند .

وحید بهبهانی دارای دو فرزند بود به نامهای آقا محمد علی و آقا عبدالحسین که هر دو از علما و شخصیت‌های برجسته و از مفاخر تشیع می‌باشند آقا محمد علی مؤلف کتاب مشهور " مقام الفضل " در سال ۱۲۱۶ در کرمانشاه وفات کرد و آقا عبدالحسین در همان سال ، در اثر یورش و هابیه‌ها به کربلا ، از آن دیار مقدس هجرت کرده به ایران آمد و در همدان اقامت گزید و همانجا وفات کرد .

وفات

آقا محمد باقر وحید بهبهانی ، پس از ۸۸ سال عمر پربرکت که در خدمت به دین و مذهب گذراند و فقه را رونق و صفائی تازه بخشید ، سرانجام در سال ۱۲۰۵ در کربلا رخت از دنیای فانی بریست و به ملا اعلی پیوست . جسد مبارکش را در پائین پای شهدای کربلا در حرم امام حسین (ع) دفن کردند . سلام و درود خدا بر او باد .

- ۱ - دنباله سیر فقه و فقهت را در مقاله آینده خواهیم داشت .
- ۲ - ملا صالح مازندرانی با اینکه از فحول علمای شیعه است ، مع ذلک گاهی مشکلات علمی را با همسر خود " آمنه بیگم " در میان می‌گذاشته است و ایشان مشکلات شوهر خود را حل می‌کرده و او را یاری می‌نموده است .
- ۳ - پس از سلطان حسین صفوی ، محمود افغان دو سال و هفت ماه حکومت کرد ، و در طی این مدت کوتاه بقدری ظلم کرد و به کارهای جنون آمیز دست زد که حتی خود افغانها از او بیزار شده و در حالی که بیش از ۲۷ سال از عمر پلیدش نمی‌گذشت او را به قتل رساندند .

می‌آید و همواره منحرفان در صدد ضربه زدن به پیکره تنومند و سستی ناپذیر فقه آل محمد هستند ، در زمان وحید بهبهانی ، اخباریان برای شکستن اجتهاد قد برافراشته بودند و اخباریگری کم و بیش در جهان تشیع رواج پیدا کرده بود ، وحید بهبهانی با نیروی علمی و نفوذ معنوی خود ، در برابر آنان ایستاد و پایه‌های اخباریگری را درهم شکست ، و در مدتی کوتاه ، توانست بیش از سی مجتهد مبتز - که هر یک رکنی متین از عالم اسلام تشکیل می‌دادند - تربیت کند ، و همین امر باعث شد که آن بزرگوار را " استاد کل " بخوانند .

نه تنها قدرت علمی ایشان در تربیت شاگردان والا مقامش تاثیر داشته ، بلکه بدون شک مهمترین تاثیر از ایمان فوق العاده و تقوای زاید الوصفش بود که شاگردانش را به خود مجذوب ساخت و از انفاس طیبهاش بیشترین بهره را می‌بردند ، و همان تقوای او بود که او را محبوب قلوب عالم و عامی ، بزرگ و کوچک ، عرب و عجم کرده بود و برای او احترام بسیاری قائل بودند .

برخی از شاگردان آن بزرگوار که هر یک در زمان خوبش مرجعی برای مسلمین بودند عبارتند از :

- ۱ - علامه سید مهدی بحرالعلوم ، که در علمای شیعه تالی مصوم به شمار می‌آید و برای او کرامتهای بسیار قائلند . منظومه‌ها و در فقه مشهور است .
- ۲ - شیخ جعفر کاشف الغطاء ، صاحب کتاب معروف " کشف الغطاء " و صاحب نظریات ارزنده در فقه .
- ۳ - آخوند ملا محمد مهدی نراقی کاشانی ، متفکر و محقق بزرگ ، کتابهای کوامع وانیس و معتمد در فقه از او است .
- ۴ - میرزا ابوالقاسم قمی معروف به میرزای قمی ، از فقههای زبر دست و صاحب کتاب معروف " قوانین الاصول " که همواره مدار تدریس علما بوده است .
- ۵ - حاج ملا احمد نراقی فرزند ملا مهدی نراقی ، صاحب کتاب مناهج الاصول و عین الاصول .
- ۶ - سید علی طباطبائی اصفهانی صاحب شرح کبیر و صغیر .
- ۷ - میرزا مهدی شهرستانی .
- ۸ - سید محمد باقر شفتی اصفهانی معروف به حجة الاسلام شفتی ، استاد فقه و رجال و درایه و صاحب کتاب مطالع الانوار .
- ۹ - سید جواد صاحب مفتاح الکرامه .
- ۱۰ - سید محسن اعرجی .
- ۱۱ - میرزا مهدی مهدی شهید .
- ۱۲ - سید دلدار علی نصیرآبادی هندی ، از بزرگترین فقههای هند .
- ۱۳ - میرزا محمد تقی قاضی طباطبائی .
- ۱۴ - حاج محمد ابراهیم گلپای .
- ۱۵ - ملا عبدالصمد همدانی